

Ewa Łazowska

Zespół Szkół Handlowych
im. Bolesława Prusa, Katowice

Metodyka nauczania podstaw przedsiębiorczości i podstaw ekonomii

Istotnym celem nauczania w szkole zawodowej jest rozwój zawodowej kompetencji działania. Szkoły zawodowe wnoszą duży wkład w kwalifikację zawodową. Przyczyniają się w równym stopniu do formowania osobowości, jak do tworzenia kwalifikacji użytecznej na rynku pracy.

Zawodowa kompetencja działania jest konstrukcją pedagogiczno-zawodową, za pomocą której opisany jest stan celów pełnoletniego człowieka w warunkach demokracji wolnorynkowej.

Zawodowa zdolność działania w tym rozumieniu jest to zdolność i gotowość człowieka, w sytuacjach ściśle związanych z zawodem, pracą, działalnością zarobkową i materialną do postępowania w sposób rzeczowy, przemyślany i odpowiedzialny.

W przypadku czynności handlowych jako usługi ukierunkowanej na klienta wymagają one wystarczająco głębokiej fachowej wiedzy. Wiedza ta składa się z wiedzy deklaratywnej (wiedzieć, „co”), proceduralnej (wiedzieć „jak”) i kontekstualnej (wiedzieć, „kiedy” i „po co”). Poza tym niezbędne są zdolności przetwarzania informacji i, odpowiednio do zwalczania kompleksowej sytuacji, kompetencje rozwiązywania problemów. Czynności handlowe wymagają w wysokim stopniu działania samodzielnego i samoczynnego.

Z tego profilu wymagań dla zawodowej kompetencji działania w czynnościach wynikają zadania szkolnictwa zawodowego. Uczący się muszą:

- zdobyć podstawową i strukturalną wiedzę ekonomiczną, prawną i ogólnospołeczną jako bazę dla samodzielnego planowania, realizowania i kontrolowania
- poznać metody samodzielnego pozyskiwania, przygotowania i oceny informacji
- budować metody planowania nauki i czasu, przedstawiania rezultatów pracy, prezentacji, komunikacji i podejmowania decyzji.

Dla nas Polaków, którzy żyli w gospodarce kontrolowanej przez państwo, zakładanie własnych przedsiębiorstw jest nowym doświadczeniem. I chociaż jest wielu kreatywnych ludzi, którzy potrafią twórczo działać, ogólne rozeznanie w gospodarce rynkowej pozostaje jeszcze niewielkie.

Dlatego programy powinny być opracowywane na potrzeby szkolenia, kształcenia potencjalnych właścicieli małych przedsiębiorstw w oparciu o doświadczenia innych państw i o doświadczenia własne.

Pozostaje postawić sobie pytanie – jak pomóc w podjęciu decyzji założenia własnego przedsiębiorstwa?

Program przedmiotu podstawy przedsiębiorczości powinien być w większym stopniu nakierowany na wyrabianie świadomości i zachęcaniu uczniów do zbadania możliwości zostania przedsiębiorcą.

Absolwenci powinni wiedzieć:

- czy są gotowi do rozpoczęcia działalności gospodarczej i nie potrzebują więcej pomocy,
- czy potrzebują więcej doświadczenia zawodowego zanim założą własne przedsiębiorstwo,
- czy potrzebują specjalistycznego dodatkowego przeszkolenia zawodowego zanim będą gotowi założyć własne przedsiębiorstwo,
- czy założenie własnego przedsiębiorstwa nie jest tym, czego pragną (osoby takie muszą skorzystać z innego programu zatrudnienia).

Często panuje opinia, że szkoły ograniczają się podczas lekcji podstaw przedsiębiorczości, jak również podstaw ekonomii, głównie do przekazywania wiedzy deklaratywnej, a nie do praktycznej reprodukcji tej wiedzy, faworyzując w ten sposób zachowanie konsumpcyjne, które powoduje pewną ociążałość, a redukuje samodzielność uczniów, nie wyczerpując przez to ich potencjału twórczego.

Należy jednak stwierdzić, że przy tematach lekcyjnych, które predestynują do zastosowania metod aktywizujących uczniów, uskrzydając ich fantazje oraz w przypadku treści, które nadają się do zaskakującej i przemyślanej metodycznej prezentacji, za rzadko robi się użytek z różnorodnych możliwości. Nierzadko nauczane treści, które można przekazać w atrakcyjny i utrwalający sposób, podejmowane są za pomocą utartych metodycznie sposobów.

W przypadku podstaw przedsiębiorczości takie metody jak wykłady dyskusje w grupach, pytania/odpowiedzi powinny pozostać metodami pomocniczymi. Do dziś wielu nauczycieli wierzy w „swoją metodę” i jej przypisuje swoje sukcesy dydaktyczne.

Pozostaje postawić sobie kolejne pytanie – jak uczyć podstaw przedsiębiorczości i podstaw ekonomii?

Wybrałam przedmiot nauczania podstawy ekonomii, ponieważ niektóre treści są w ścisłej korelacji z podstawami przedsiębiorczości – w przypadku szkół ponadgimnazjalnych – technikum, technikum uzupełniającego.

Kiedy obu tych przedmiotów uczy jeden nauczyciel sytuacja jest komfortowa. Istnieje duża możliwość oraz duża swoboda w przygotowaniu i wyposażeniu w wiedzę i umiejętności młodego człowieka, aby potrafił on odnaleźć swoje miejsce na rynku, mógł się zrealizować i osiągnąć sukces (zakładając, że godziny są w jednym dniu i po 2 godziny podstaw przedsiębiorczości i podstaw ekonomii, co stanowi łącznie 4 godz. a w przypadku 1 godz. podstaw przedsiębiorczości 3 godz. w tygodniu.)

W przypadku kształtowania postawy dobrego przygotowania ucznia konieczne jest rozpoznawanie oczekiwań rynku pracy. Co może być realizowane na jednostkach metodycznych z podstaw ekonomii z wykorzystaniem wybranych metod aktywizujących takich jak: gry dydaktyczne, metoda inscenizacji, metoda przypadków lub innych odpowiednich do danej jednostki metodycznej.

Zdecydowanie należy większą ilość godzin przeznaczyć w ramach podstaw przedsiębiorczości na kształtowanie postaw przedsiębiorczych uczniów z zakresu komunikatywności (łatwości nawiązywania kontaktów), kreatywności (umiejętności twórczego myślenia), otwartości, umiejętności planowania i osiągania postawionych celów, umiejętności i śmiałości podejmowania decyzji, odpowiedzialności, samodzielności, umiejętności pracy w szkole i zdolności organizacyjnych, odporności na stres.

Wymaga to przeprowadzenia wielu ćwiczeń zarówno w pracy w zespole jak i pracy indywidualnej.

Pozostaje jeszcze problem samozatrudnienia. Ten dział w moim przypadku realizowany jest poprzez samodzielne kierowanie, docieranie do odpowiednich instytucji przez samego ucznia w odpowiedniej kolejności. Uczeń pozyskuje informacje, pobiera niezbędne formularze i druki, a na lekcji wypełnia je i w ten sposób symulacyjnie zakłada własną firmę.

Moja rola sprowadza się do reprezentowania instytucji i pisemnej odpowiedzi na formularzach np. nadania symulowanego NIP w imieniu Urzędu Skarbowego.

Metoda ta, często nazywana metodą przez „przeżywanie”, jest metodą bardzo skuteczną, ponieważ samo dotarcie do Urzędu Miasta, Urzędu Statystycznego, Urzędu Skarbowego czy ZUS-u niejednokrotnie jest pierwszym kontaktem ucznia z ww. instytucjami. Uczeń sam pobiera formularze, korzysta ze wzorów już wypełnionych w danych urzędach, a na lekcji pod kontrolą nauczyciela wypełnia je.

Metody, wymagające osobistego zaangażowania się uczącego charakteryzują się największą skutecznością zapamiętywania.

Metody, w których nauczający jest stroną dominującą i wykazującą inicjatywę, a uczący się są jedynie odbiorcami informacji, są znacznie mniej skuteczne.

Wszechstronne kształcenie ma na celu wszechstronny rozwój jednostki. Konieczne jest do tego stosowanie metod kształcenia z obszaru wszystkich strategii, tak aby wpływać całościowo na wszystkie obszary aktywności człowieka, to znaczy aktywności intelektualnej, emocjonalnej i praktycznej.

Strategia informacyjna, a w jej ramach metody podające jest przydatna przy wprowadzaniu nowych zagadnień i wyjaśnianiu różnych zjawisk i zależności. Ich ciężar powinien być przeniesiony na lekcje podstaw ekonomii.

Strategia problemowa ma zastosowanie w wielu sytuacjach edukacyjnych, głównie wówczas, gdy celem zajęć jest samodzielnie dochodzenie przez uczniów do wiedzy – realizacja na jednostkach metodycznych podstaw ekonomii i podstaw przedsiębiorczości.

Strategia emocjonalna ma zastosowanie szczególnie tam, gdzie dzięki przeżyciu pewnych sytuacji uczniowie mogą kształtować własną osobowość w zakresie wartości, moralności, możliwości oraz ideałów życiowych. Systematyka metod z zakresu tej strategii jest dość trudna, ale możliwa do realizowania na jednostkach metodycznych z podstaw przedsiębiorczości.

Strategia praktyczna jest wykorzystywana w sytuacjach, których uczniowie powinni kształtować pewne umiejętności praktyczne rozwijając ćwiczenia i zadania zbliżone do rzeczywistych. Za pomocą metod z tego obszaru kształtuje się i rozwija umiejętności, nawyki i sprawność o charakterze praktycznym.

Wiedza i umiejętności podczas działania są znacznie trwalsze od przyswojonych innymi metodami – realizowanych na podstawach przedsiębiorczości.

Ideałem byłoby zastosowanie również metody projektów.

Podsumowujmy słowami Edgar Faule (1908-1988) „Chodzi o to, aby każdy człowiek mógł kształcić się taką metodą, w takim rytmie i w takich formach, jakie są dla niego najbardziej odpowiednie”.

Na koniec rodzi się kolejne, pozostawione bez odpowiedzi, pytanie: jak ma zrealizować te ambitne cele nauczyciel przy jednej jednostce dydaktycznej tygodniowo z podstaw przedsiębiorczości?